

# Inhoud

Proloog 7

Deel I

*De bokkers, de rabbijn en de wafelbakker* 9

Deel II

*En wel voor een Jood* 55

Deel III

*Vryheid vergaat niet* 109

Deel IV

*Kampioen van Auschwitz alle gewichten* 145

Deel V

*De Prominent* 189

Deel VI

*De Dodentrein* 229

Epiloog 265

Bronnenlijst 277



# Proloog

Hij heeft vannacht de droom weer gehad. ss'ers bleven hem aanvallen. Hij kreeg linkse en rechtse hoeken, ze traptten met hun laarzen. Normaal zou hij zich hebben verdedigd met zijn befaamde dubbele dekking, maar hij kon niets doen. Ze waren met veel meer.

Wakker worden, zwetend, denkend aan Selli, Jopie, David.

Het is de zomer van 1975. Meervoudig Nederlands bokskampioen Leendert Josua Sanders uit de Rotterdamse Zandstraatbuurt is zevenenzestig jaar. Hij heeft dun donker haar met grijze plukken en een buikje. Zijn handen zijn groot en ruw. Een gebruinde huid, een neus die ondanks tienduizenden klappen redelijk ongehavend is. Hij slikt pillen en heeft reuma, vergeet sleutels, data, verhalen en woorden. In zijn linkerarm staat zijn kampnummer: 86764. Hij is Amerikaan geworden, dat moest.

Op de tafel in zijn huiskamer liggen brieven, kaarten, A4'tjes en formulieren, heel veel formulieren. Hij is al jaren bezig een Buitengewoon Pensioen aan te vragen, een voorziening die in 1952 werd ingevoerd voor 'degenen die invalide zijn geworden ten gevolge van de maatregelen welke de vijand in verband met het verzet tegen hen heeft genomen.' Leen heeft daar volgens zichzelf en zijn Amerikaanse dokter Perloff recht op. Na een reis naar Nederland gaat hij naar de apotheek om slaappillen te kopen. Die neemt hij mee naar zijn woonplaats Los Angeles, hij gebruikt ze dagelijks. Hoe kan hij anders in slaap komen na wat hem is overkomen?

Was Leen Sanders een verzetsstrijder binnen en buiten het kamp? Heeft hij levens van Nederlanders in Auschwitz gered

door te boksen? Kreeg hij inderdaad klappen van ss'ers? Is het waar dat hij elke nacht gilt en huilt? De ambtenaren willen feiten, data, namen. Ze verifiëren, zetten vraagtekens bij bepaalde verhalen, praten over het verschil tussen humaniteit en verzet.

Leen verzamelt aanvullende getuigenissen, schrijft brieven aan oud-kampgenoten en ex-boksers, belt, smeekt, bedelt. Hij vliegt naar Nederland om bewijs voor zijn zaak te vinden, gaat naar een arts die in 1944 zijn leven redde, praat tijdens bokswedstrijden bij met oude ringrotten die hem hielpen bij zijn vooroorlogse verzet. Hij bezoekt een Auschwitz-overlevende die psycholoog is geworden en denkt steeds vaker aan dingen die hij wil vergeten. Het bombardement van Rotterdam, zijn krijgsgevangenschap, de ontsnapping, zijn gevecht om de Nederlandse titel met nazi's op de eerste rij, de persoonsbewijzen die hij stal, het verraad, de arrestatie. De ss'ers die hem mishandelden, het wonder dat geschiedde door zijn oor, het Kampioenschap van Auschwitz alle gewichten, de Dodenmars, Dodontrein. En altijd: Selli, Jopie, David.

Wat is er gebeurd? Hoe is Leen Sanders zo geworden? Hij wil het niet, maar hij moet het wel vertellen.

## **Deel I**

*De bokkers,  
de rabbijn en  
de wafelbakker*



Het is donker en het waait als Leendert Josua Sanders op 5 januari 1925 zijn ouderlijk huis in de Rotterdamse Nieuwsteeg verlaat. Hij passeert de bergplaats van Notenboom, de lood- en zinkwinkel van De Groot en het pakhuis van de Joodse groenteman Droomer. Huisjes staan scheef, in de meeste daken zitten gaten, ratten klimmen in en uit straatputten, krotten zijn onbewoonbaar verklaard door de gemeente. Op straat liggen scherven na een storm tijdens oud en nieuw.

Hij komt langs zeemanskroegen, café chantants, tingeltangels en bordelen. Voor logementen staan lammen en blinden. Mannen met draaiorgels eisen een bijdrage. Marskramers dragen koffertjes met garen, zeep, haarspelden en scheermesjes. Joodse venters vragen aan buurtbewoners: ‘Hebbie nog lorre?’ Vrouwen worden door souteneurs naar peeskamertjes geleid.

Na tien minuten staat hij bij het Algemeen Verkooplokaal aan de Goudschesingel, tegenover de markt. Koopmannen breken hun kraampjes af, anderen werken zo lang mogelijk door: ‘Wil u es proeven, meneertje, hoe dit goedje smaakt?’ ‘Je neemp ’t stoffie en wat gebeurt er, zoo waar als ik hier staan...’ ‘Wie wil profiteere van de kans die nooit niet weer terugkomp? Al wor je honderd, al wor je tweehonderd, al wor je driehonderd.’

Boksfans staan in de rij voor het loket. Jongetjes verkopen paraplu’s, Kwatta-repen, regenjassen en de kranten *Voorwaarts*, *De Tribune* en *De Dageraad*. Een man roept dat programma’s vijf cent kosten. Portiers in uniform zeggen tegen de wachtende mensen dat ze hun biljet gereed moeten houden. Anarchisten delen pamfletten tegen havenbaronnen uit die beginnen met:

‘Geachte medeburgers!’ Volgens liberalen is het Verkooplokaal de vergaderruimte voor de mindere stand, bootwerkers en kruiers roepen er vaak op tot een staking. Partijleden met schorre rookstemmen prijzen Lenin, socialisten uit Rotterdamse volksstraten ageren tegen kapitalistische uitzuigers. Iedereen kan opklimmen in deze maatschappij, als het Systeem maar eens verandert.

Leen is zestien jaar, heeft dik bruin haar, spreekt plat Rotterdams met een Jiddische tongval. Hij is één meter 65, weegt 58 kilo, heeft dunne benen en een smalle taille. Hij vecht vanuit een gesloten verdediging en ziet boksen op klassiek-Engelse wijze als *The Noble Art of Self-Defence*. Hij woont met zijn ouders, vijf broers, vier zusjes, zijn tante Duifje en zijn oom Joël op nummer 10a in de Nieuwsteeg. De muren zijn beschimmeld omdat het dak lekt, de trappetjes zijn stuk door houtworm, door de raampjes komt amper licht. Moeder Saartje koopt vaak brood van de dag ervoor. Bij acuut geldgebrek gaat ze naar de lommerd om spullen te verkopen. In de bedstee kruipen luizen, vlooiën en wantsen. De jongste kinderen hebben last van likdoorns, hongeroedeem en trachoom, een oogziekte.

Het is Leens ambitie om profbokser te worden. Volgens een trainer geeft die sport jonge Joden de kans ‘om in het zonnetje te komen, want ze leven altijd in de schaduw’. Leen en zijn broer Bram lezen liever bokstijdschriften dan de Thora. Ze bestuderen de wedstrijden van Georges Carpentier en Jack Dempsey, de beste boksers ter wereld, als die worden vertoond in Bram Tuschinski’s bioscoop in de drukste straat van Rotterdam: de Hoogstraat. Hun idool is de Amerikaans-Joodse bokser Benny Leonard, geboren als Benjamin Leiner in het getto van de Jewish East Side in New York. Gojim (niet-Joden) scholden hem vaak uit voor ‘*Christkiller!*’, ze duwden, spuugden en schopten. Benny ging boksen om zich te beschermen tegen Jodenhaters, liet een Davidster op zijn broekje naaien en werd wereldkampioen. Een Joodse journalist schreef: ‘Hem de ring



in zien klimmen met de zespuntige Joodse ster op zijn vechtbroekje voelde als wraak voor alle bloedneuzen, gespleten lippen en het spottende gelach naar bleke, kleine, dunne Joodse jongens.’



De grote zaal van het Verkooplokaal is uitverkocht. Het ruikt er naar zweet, eau de cologne, rook en massageolie. Stoeltjes zijn heel dicht naast elkaar gezet. Toeschouwers lezen het programmaboekje of kranten uit Rotterdam. Feyenoord heeft in het weekend op een zompig veld o-o gespeeld bij Haarlem. In de avondeditie van *De Maasbode* staat dat de Maas is overstromd. De beurskoersen zijn weer gestegen, er is veel werk in de haven, het Rotterdamse nachtleven floreert. De Italiaanse leider Mussolini bracht een paar dagen eerder een ode aan het fascisme. Het weerbericht wordt afgesloten met: ‘Weest op uw hoede.’

Leen maakt vanavond zijn amateurdebuut. Er staan negen wedstrijden op het programma. Leens achttienjarige neef Meijer bokst op hetzelfde gala, ze zijn beiden lid van de Nationale Boxing Club en trainen in de kelder van een café. Meijer woont een paar huizen naast Leen in de Nieuwsteeg. Hij slaapt met acht broers en zussen in hetzelfde kamertje.

De grote lampen worden gedoofd. Onder lage balken flakert het schijnsel van een peertje. Het zicht is slecht door sigaren uit overzeese gebieden, pijptabak, Van Nelle-shag en Chief Whip-sigaretten. Ex-boksers pochen over lang vergeten matches: ‘Twee linksen op de kin, eentje op de maag eroverheen en klababber, daar laggie.’ Agenten staan met hun gezicht naar het publiek, boksfans hebben vaak messen en boksheugels mee. Matrozen zitten naast bloemventers, kroegbazen, socialisten, straatzangers, valsemunters, schildersknechten, waterstokers, bokschippers, bootwerkers, kruiers, sjouwermannen, paling-

verkopers en standwerkers. Ze dragen bijna allemaal een pet, jassen en vesten hangen open, borsthaar woekert uit hemden vol vlekken en zweetplekken, op gezichten zit stof en roet na meer dan tien uur zwoegen in de fabriek of in de haven. Ze worden ‘mensen van het volk’ genoemd, zeggen vaak ‘Goskrimmeneel!’ en ‘Krijg nou de pleuris!’, een sterk verhaal wordt afgesloten met ‘Kejje nagaan’. Bij lege plekken op de eerste rij klimmen ze naar beneden om zo dicht mogelijk bij de ring te zitten, onderweg gooien ze stoeltjes omver, controleurs krijgen duwtjes, mede-bestormers worden met platte hand of gebalde vuist tot stilstand gebracht. Ze trekken aan jassen en tikken andermans petten van hoofden. Een liberale journalist omschrijft de pettenmannen als ‘vulgus uit sloppen en stegen, van keldertjes van drie hoog achter, vlegels, schreeuwers, ezels, boeven’. Ze behoren tot het plebs, het grauw, de arbeidende stand, een kwalijk riekend volkje. Een collega verzoonde de term ‘bloedneuzenproletariaat’. In Amsterdam en in bijna alle andere Nederlandse steden en dorpen is het organiseren van bokswedstrijden verboden, waarom gebeurt dat ook niet in Rotterdam? De pettenmannen in het Verkooplokaal vinden het geweld het mooiste aspect van boksen, ze noemen de antiboksmensen uit de hogere stand ‘verbodsmaniakken’.



Leen warmt zich op naast de ring, waar ‘een groot deel der stoelen bezet was door vrienden en kennissen die mijn eerste optreden in de openbare ring niet wilden missen’. Uit luidsprekers komt jazz en swing. Aan de bar wordt bier en whisky besteld, een jonge klare kost een stuiver. Aan wanden hangen reclameposters: *Op ieders lip: CHIEF WHIP. Café-restaurant Lommerrijk heeft een theeschenkerij, prima bieren en een koude keuken. Kinawijn van Shaneveers & Co is niet alleen heerlijk van smaak, maar ook koortswerend en het wekt de eetlust op.*

Promotor Theo Huizenaar klimt door de touwen: wit pak, strohoed, vest, blouse, pantalon en stropdas. Zijn donkere haar is met een klodder pommade achterovergekamd. Theo kreeg in de oorlog boksles van een Vlaamse vluchteling en richtte zelf een club op. Na de Vrede van Versailles organiseerde hij zijn eerste toernooi in het Verkooplokaal, vuistvechten werd populair in Rotterdam en Theo Huizenaar is in 1925 de belangrijkste Nederlandse bokspromotor.

Leen komt op in een badjas, een witte handdoek over zijn schouders. Zijn tegenstander Van Oers uit Crooswijk is veel groter. Omroeper Van Lent heeft een roepstoeter in zijn handen en zegt: 'Dames en heren, de scheidsrechter van hedenavond is Schulp.' Leens broer Bram is zijn helper en zet een spuwbakje en een emmer water in de ring. In een tasje zitten collodium, reukzout, ammoniak, jodium en pleisters. De ringarts controleert de pupillen van de boksers, een eerdere partij eindigde in een knock-out en ernstig hersenletsel.

Sanders en Van Oers tikken elkaar kort aan met hun handschoenen. Schulp zegt: 'Helpers uit de ring, eerste ronde, boksen!' Leen vecht aanvullender dan normaal, rechts dreigen, linkerhoek, rechtse stoot, vol op de kin. Er klinkt een doffe knal als Van Oers op het canvas valt. Bloed trekt in de planken, een arm zit vol splinters. Een jurylid slaat op de gong, einde eerste ronde. Krukjes worden in de ring gezet. Leen gaat zitten en ademt in, uit. Bram wuift met een handdoek en legt een natte spons in zijn gezicht. In een emmer drijven klodders spug, bloed en snot.

'Helpers weg, boksen!'

Van Oers raakt Leen in de tweede ronde een paar keer op zijn oor. De ringarts tilt in de pauze het touw omhoog en prikt de bult lek met een naald. Er druipt wat bloed uit, Leen hoopt dat het niet gaat zwellen. Anders krijgt hij een bloemkooloor.

In de derde ronde verhoogt hij het tempo, pettenmannen staan schaduwboksend op hun stoelen, agenten hebben zich

omgedraaid naar de ring en kijken nu ook. Oud-profs prijzen Leens behendigheid, tactisch inzicht, sportiviteit en zelfbeheersing. Van Oers wordt moe, hij omarmt Leen met beide handen om op adem te komen. Schulp roept 'Breek!', en na drie minuten 'Tijd!'

Leen wint met een groot verschil in punten. Meijer verslaat zijn gojse tegenstander in de partij erna. Volgens Leen is dit 'een waar feest voor ons allen'. De Joodse neven gaan naar de kleedkamer. Bovenlijven glimmen door zweet en massageolie, hoofden zijn rood en opgezwollen, gezichten zijn geschaafd, wenkbrauwen dichtgemaakt met krammen, korsten op lippen. Neuzen zijn 'gereduceerd tot een rauw lapje vleesch', noteert een journalist.

## 2

De spoorlijn snijdt dwars door de stad. Het is altijd druk rond Station Maas: files, rumoer, trams, trucks die naar de Rotterdamse haven rijden, antirevolutionairen die naar zaaltjes in het centrum reizen, beurshandelaren die haastig naar het Beursplein lopen. Alle Rotterdammers lijken wel een fiets te hebben en alle mannen denken Piet Moeskops te zijn. Op de hoeken van de drukste punten staan verkeersagenten, in de avond dragen ze witte jassen om zichtbaar te blijven. Een commentator omschrijft de drukte als ‘de zenuwachtige gejaagdheid van deze tijd’.

Het is halfnacht op zaterdagochtend 12 juni 1926. Leen loopt door de grote glazen deur van Station Maas. Een koffer in zijn hand omdat hij voor het eerst naar het buitenland reist: naar Düsseldorf in de Weimarrepubliek. Hij vierde twee dagen eerder zijn achttiende verjaardag in het huisje van zijn ouders in de Nieuwsteeg en is regerend amateurkampioen in het verder- en lichtgewicht. De trein naar Amsterdam vertrekt vanaf Spoor 1, reizigers voor Roosendaal-Vlissingen en Roosendaal-Esschen moeten naar Spoor 2. Hoek van Holland: pijl naar rechts. Mannen en vrouwen in de wachtkamer 1e en 2e klasse mogen volgens het bordje op het raam NIET ROOKEN. Venters verkopen koffie voor onderweg, in een kiosk hangen de zaterdagedities van het *Rotterdamsch Nieuwsblad*. De beurs op Wall Street ‘had een vast verloop bij wederom levendige handel’. De aandelen van General Motors ‘liepen andermaal 2% op’.

Het is 17 graden en het regent. Een kapel speelt het ‘Wilhelmus’. De voorzitter van de Nederlandse Boksbond wenst de

boksers en hun begeleiders veel succes 'in het schone Düsseldorf'. Mijnheer Mulder reist mee als scheidsrechter, Kolk is delegatieleider, promotor en manager Theo Huizenaar zal de boksers begeleiden als helper in de ring. Vaders krijgen een hand, verloofdes een kus. Vrienden en bekenden roepen tips vanaf het perron. Een zuivere linkse op een Duits kinnetje, altijd goed.

Postbeambtes leggen brieven, kaarten en enveloppen in een wagon. Koffers worden door een kruier in de bagagewagen gooid, bokserstassen zijn tot de rits gevuld met bandages, nachtgoed, toiletgerei, bitjes, zalfjes, kamferinjecties en chloroform. De stoker schept steenkolen in de vuurkist, uit een ketel komt stoom, de wielen van de trein beginnen te rollen.

Leen zit in een wagon met drie andere Rotterdamse boksers. De teakhouten banken zijn groen geschilderd, asbakken zijn net geleegd en alweer bijna vol. Bep van Klaveren uit Crooswijk is een jaar ouder dan Leen. Op zijn beige reistas met een metaal rits en een bruin handvat staat in zwarte letters: BEP VAN KLAVEREN, VAN RYNSTRAAT 50, ROTTERDAM, HOLL. Bep heeft plat zwart haar en bokst voor School Schilperoord in Crooswijk. Hij noemt mannen meestal 'vrijers', tegenstanders worden 'te pletteren' of 'een hersentumor' geslagen. Bep eet geen vlees, de andere boksers vinden dat raar. Zijn vader staat in de Zuid-Hollandse onderwereld bekend als Haagse Jan, volgens Bep is hij 'een zeer slecht apparaat'. Haagse Jan vocht een keer met zeven agenten en sloeg ze allemaal te pletteren. Leen en Bep zijn de toekomst van het Nederlandse boksen en het sprak vanzelf dat ze werden geselecteerd voor de prestigieuze amateurinterland West-Duitsland-Nederland in Düsseldorf.

De trein rijdt langs Arnhem, Duiven en Zevenaar naar Noordrijn-Westfalen. Het Rijnland is vlak en groen. De Belgische en Franse bezetters zijn er sinds kort weg en de Weimarepubliek zal zeven jaar na de Vrede van Versailles eindelijk lid worden van de Volkenbond. Bep ging tijdens de Grote Oorlog

soms op de Maasbrug staan. Vanaf daar kon hij kanonnen horen.

Bij grensstad Emmerich stappen er douaniers aan boord. Ze zijn vriendelijk, beleefd, heeft u iets aan te geven, koffie, tabak, alcohol? Koffers en reistassen krijgen een krijtstreepje, prettige reis verder heren, succes in Düsseldorf. Voor de oorlog was het veel moeilijker de Duitse grens te passeren, na 1925 heerst er vrede en broederschap in West-Europa.



De trein passeert Oberhausen en Duisburg. Langs het spoor staan containers, mannen laden vrachttreinen vol steenkolen, fabrieksarbeiders sjouwen met platen en kruiwagens. De bokseers en hun begeleiders stappen na ruim vier uur reizen uit op het *Hauptbahnhof* van Düsseldorf. Voorzitter Farber van de Duitse Boksbond heet de *'Sportkameraden aus dem eng befreundeten Holland'* van harte welkom. De Europese volkeren moeten nader tot elkaar komen. Boksen kan daar volgens Herr Farber een bijdrage aan leveren.

Leen, Bep en de anderen rijden richting de Rijn. Op een terrein van 400.000 vierkante meter staan tenten en gebouwen. Een maand eerder werd hier de grootste tentoonstelling van de Weimarrepubliek geopend: GeSoLei, een afkorting voor Gezondheidszorg, Sociale Bijstand en Lichaamsoefeningen. De Duitse geboortecijfers zijn sterk gedaald, miljoenen mannen keerden nooit terug uit de oorlog, ondervoeding en massawerkloosheid hebben de Duitse geesten en lijven verzwakt. De tentoonstelling moet het startpunt worden van de Duitse renaissance.

De bokseers en hun begeleiders verkennen het terrein op een treintje. In een wit paviljoen wordt een tentoonstelling gehouden met als titel: 'De hygiëne van de Joden.' Een belangrijk onderwerp in de Weimarrrepubliek, er bestaan al eeuwen misverstanden over, ook in Düsseldorf. Joden worden door Duits-

nationalen gezien als ‘vreemde mensen met vreemde gewoontes’ die ‘de Duitse volksgezondheid bedreigen’. Duitsland moet een ‘volkslichaam’ vormen met inwoners die een gemeenschappelijke afstamming hebben, Joden en andere ‘vreemdelingen’ passen daar niet in. Rabbijnen uit Düsseldorf willen op de tentoonstelling de eeuwenoude vooroordelen tegen Joden weerleggen.

Leen, Bep en de anderen gaan naar binnen bij een andere hal. Aan de muren hangen tekeningen en teksten over de Duitse sportontwikkeling vanaf de middeleeuwen. De bokssport komt er prominent in voor. Het is de populairste Duitse sport, de beste bokscampioenen hebben de status van een schilder, generaal, architect of romancier, een theaterrecensent noemt boksen ‘het perfecte substituut voor militaire dienst’ en een criticus durft te wedden dat Duitse jongeren meer weten over de Amerikaanse kampioen Jack Dempsey of het Franse boksidool Carpentier dan over Hindenburg, Schiller of Goethe. In de cafés, op school en op het werk gaan bijna alle gesprekken over ‘uppercuts, clinchen en nierstoten’.

De Nederlandse delegatie loopt langs een laan met bomen naar de hoofdingang van het tentoonstellingsterrein. Jonge Duitsers arriveren op Jap-motoren, kleinburgerlijke heren rijden in een Laubfrosch van familiebedrijf Opel. Een orkest speelt songs van Duke Ellington, Sam Wooding en Irving Berlin. Two-Step? *Gerne*. Revuegirls met bobkapsels dansen de charleston of de black bottom op het podium, aan het einde van elk nummer wordt ‘Encore!’ geroepen. Mannen en vrouwen bestellen Weizen en steken nog even snel een Salem, Finas, Nil, Eckstein, Camel of Lucky Strike op. In Duitsland mag er tijdens het boksen niet worden gerookt.

De boksinterland West-Duitsland-Nederland wordt gehouden in het grootste gebouw op het tentoonstellingsterrein: het Planetarium. Een lokale journalist noemt het ‘een meesterwerk van de moderne Duitse architectuur’, een Nederlandse aanwe-



zige vindt het 'groots en indrukwekkend als een Pantheon'. De gasten betreden het Planetarium door de hoofdingang, hun bloedwaardes worden gemeten in een sportlab, een arts controleert hun bloeddruk en hartslag. De hoofdzaal heeft de vorm van een koepel. Als de beheerder op een knop drukt, wordt het dak met vier meter verhoogd en komt er een galerij tevoorschijn waar 800 toeschouwers kunnen zitten. Een lichtinstallatie projecteert het sterrenstelsel op het plafond.

Omnibussen en taxi's stoppen voor het Planetarium. Kranthenjongens verkopen de *Düsseldorfer Stadt-Anzeiger* en de *Düsseldorfer Nachrichten*. Er staan voorbeschouwingen in op de wedstrijd, Duitsland is favoriet. De Duitse bokkers worden de 'Ko-Truppen aus Köln' genoemd.

De portier scheurt kaartjes, ex-frontsoldaten mogen met korting naar binnen. Mannen met hoeden fluisteren het woord 'Zigaretten' naar voorbijgangers, een enkeling weet dan dat er cocaïne wordt aangeboden. Verkopers van zwarte kaartjes zeggen: 'Wollense Karten? Zwei prima Ringsitze.' Controleurs vertellen pas gearriveerde toeschouwers dat ze 'keine Vordrängelei' accepteren. Agenten van de *Schutzpolizei* staan voor de ingang om de orde te bewaken. Ze worden 'Schupos' genoemd en dragen revolvers en gummiknuppels. Linkse en rechtse knokploegen vallen elkaar sinds het einde van het Duitse Keizerrijk aan op straat, in cafés en bokshallen.



Het Planetarium is uitverkocht met drieduizend toeschouwers. Oud-legerleiders zitten op een verhoogd podium naast groot-industriëlen, ambtenaren, heren van adel en rechters. Serveersters in klederdracht lachen en flirten en brengen kruiken Bock- en Weißbier rond. Rochelende mannen hebben in de loopgraven een longontsteking opgelopen.

De voorzitter van de Boksbond trekt om kwart voor acht de

touwen omhoog. Herr Farber benadrukt nogmaals de goede band die na de oorlog tussen Duitsland en Nederland is ontstaan. Boksen zorgt voor ‘*Völkerversöhnung*’ en hij vertelt de toeschouwers dat het ook als weersport essentieel is. Duitse jongens kweken ‘*Kampfgeist*’ in de ring, door te boksen kunnen ze krachtige patriotten worden. Er is geen sport waar de ‘*totalen Mensch*’ zo van opknaapt en bokscers zijn bij uitstek ‘Nieuwe Duitsers’.

Een kapel speelt het ‘Wilhelmus’ en ‘Das Lied der Deutschen.’ Duitsers geven Nederlanders bloemen en andersom. Toeschouwers klappen en juichen alsof Carpentier en Dempsey straks om de wereldtitel zullen boksen. Een zangeres zingt de eerste zinnen uit het tentoonstellingslied:

*O Duitsland, nog brandt uw lichaam door de wonden.  
Oorlog en honger hebben uw kracht opgegeten.  
En toch, mijn volk, u moet, u moet herstellen.  
Zijn lot kan alleen worden overwonnen door hen die strijden!*

Leen bokst de derde partij. Hij draagt een wit shirt en een oranje broek. Zijn Keulse tegenstander Franz Dübbers is de nummer 2 van Europa in zijn gewichtsklasse. De winnaar krijgt een plaquette en een hand van Herr Farber. Dübbers heeft blauwe ogen boven een platgeslagen neus, dun blond haar dat hij achterover heeft gekamd. Hij vecht in een groen-wit bokstenuue, op zijn broekje staat een adelaar, het symbool van de Weimarrepubliek. Theo Huizenaar masseert Leens nek, geeft een bidon met water aan en fluistert de laatste aanwijzingen in Leens oor. De scheidsrechter roept: ‘*Ring frei, kampf!*’ Een bokscbestuurder slaat op een gong, toeschouwers schreeuwen: ‘Franz! Franz!’ ‘*Gib ihm Saures!*’ ‘*Hoch Dübbers!*’ ‘Bravo Sanders!’

Mannen en vrouwen eten zuurkool met braadworst, ze bestellen nog meer Weizen, schnaps en glühwein. Er wordt geproost, geschreeuwd, gezongen: ‘WIR SAUFEN WIE DIE

SCHWEINE!' Alles kan binnenkort anders zijn, maar nu gaan de lonen nog elk jaar omhoog, is het Rijnland niet meer bezet, woont de keizer in Nederland en lijkt democratie het te winnen van conservatisme.